

توانبخشی

معلولین جسمی - حرکتی

نویسندگان:

سعیده عبداللہی طرزجان

شکوفہ کلانتر چاہوکی

سرشناسه	عبداللهی طرزجان، سعیده، ۱۳۶۱ -
عنوان و نام پدیدآور	توانبخشی معلولین جسمی حرکتی / نویسندگان سعیده عبداللهی طرزجان، شکوفه کلانتر چاهوکی.
مشخصات نشر	گرگان: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۱۶۳ ص.
شابک	978-600-449-972-9
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	معلولان -- توانبخشی People with disabilities -- Rehabilitation
موضوع	معلولان -- روان شناسی People with disabilities -- Psychology
شناسه افزوده	کلانتر چاهوکی، شکوفه، ۱۳۵۶ -
رده بندی کنگر	۱۳۹۷ ۹۲۰۹ HV۱۵۶۸
رده بندی ربی	۳۶۲/۴
شماره کتابشناسی ملی	۵۲۵۶۷۱۹

توانبخشی معرین جسمی - حرکتی

تالیف: سعیده عبداللهی طرزجان - شکوفه کلانتر چاهوکی

صفحه آرا و طراح جلد: بهار عزت نثار

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۷

مشخصات ظاهری: ۱۶۳ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۱۰۰

شماره شابک: ۹-۹۷۲-۴۴۹-۶۰۰-۹۷۸

چاپ و نشر: نوروزی- ۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

حق چاپ برای نویسنده محفوظ می باشد.

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا (ع). ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸
 دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۴۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail.com
 سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۵	مقدمه
۱۹	فصل اول: تاریخچه معلولیت
۲۴	تعاریف
۲۴	ناتوانی و معلولیت
۲۷	فصل دوم: انواع و سوانح ها
۲۹	علل معلولیت
۳۰	پیامدهای معلولیت
۳۱	اثرات معلولیت فرزند بر خانواده
۳۴	معلولیت و بروز اختلال در ارتباطات اجتماعی
۳۴	اضطراب اجتماعی معلولین در ارتباط با دیگران
۳۵	احساس تنهایی بدلیل نقص جسمانی
۳۵	آمارهای معلولیت
۳۹	سازمان‌های حمایتی معلولین
۴۱	فصل سوم: عارضه‌های شایع بر مشارکت کودکان
۴۲	مقدمه

عارضه های شایع اثرگذار بر مشارکت کودکان.....	۴۳
استئوژنزامپرکت (ا سندرم استخوان های شکننده).....	۴۳
سندرم مارفان (انگشتان عنکبوتی).....	۴۴
آکندروپلازی (کو تولگی).....	۴۴
آرترو گریبوزیس.....	۴۴
پاچنبش (کاب فوت).....	۴۵
نقایص عضوی.....	۴۵
ارتريت روماتوئيد - اسي.....	۴۶
اختلالات عصبی - عضلانی.....	۴۶
اختلالات حمله ای و صرع.....	۴۷
فلج مغزی.....	۴۷
ديستروفي های عضلانی.....	۴۸
نقایص لوله عصبی و اسپاینا بیفیدا (مهره شکافدار).....	۴۸
هیدرو سفالی.....	۴۹
ماکرو سفالی.....	۴۹
میکرو سفالی.....	۵۰
ناهنجاری های ارثی و کروموزومی.....	۵۰
سندرم فرياد گربه.....	۵۰

۵۱.....	سندرم داون.....
۵۱.....	سندرم کلاین فیلتر.....
۵۲.....	سندرم X شکننده.....
۵۲.....	اختلالات مادر زادی متابولیک.....
۵۲.....	تای ساکس.....
۵۳.....	فنیل کتوزیا (P.K.U).....
۵۵.....	فصل چهارم: تجربه‌های روانشناختی و کاربرد آنها در توانبخشی.....
۵۶.....	نظریه روان‌پریشی.....
۵۶.....	مفاهیم عمده.....
۵۷.....	کاربرد رویکرد روانکاوی در مشاوره توانبخشی.....
۵۹.....	نظریه مشاوره شخص محور.....
۵۹.....	مفاهیم عمده.....
۶۰.....	اصول رویکرد شخص محور در مشاوره توانبخشی.....
۶۴.....	نظریه آدلری.....
۶۴.....	مفاهیم عمده.....
۶۵.....	کاربرد نظریه آدلر در توانبخشی.....
۶۸.....	نظریه معنا درمانی.....
۶۸.....	فرایند معنا درمانی.....

۷۰	..... سازگاری معلولیت
۷۲	..... معنا درمانی و مشاوره توانبخشی
۷۴	..... نظریه گشتالت درمانی
۷۴	..... مفاهیم اساسی و شالوده‌های بنیادین در نظریه گشتالت درمانی
۷۶	..... کاربرد گشتالت درمانی در توانبخشی
۸۱	..... نظریه درمان شناختی - رفتاری
۸۲	..... کاربرد درمان شناختی - رفتاری در توانبخشی
۸۵	..... نظریه رفتار درمانی
۸۵	..... فرایند درمانی
۸۷	..... کاربرد رویکرد رفتارگرایی در توانبخشی
۸۸	..... سوء مصرف مواد
۸۸	..... ظهور نشانه
۸۸	..... حساسیت پنهان
۸۹	..... تقویت اجتماع
۸۹	..... الگوگیری روان شناختی
۸۹	..... آسیب‌های مغزی
۹۰	..... تقویت مثبت
۹۱	..... محروم سازی

- ۹۱.....تمرین مثبت
- ۹۱.....اختلالات رشدی
- ۹۲.....آداب توالت
- ۹۲.....هرزه خواری
- ۹۳.....تکانشگری و کنترل خود
- ۹۳.....سایر رفتارها
- ۹۴.....نظریه رفتارهای عقلانی - هیجانی
- ۹۴.....فنون شناختی
- ۹۵.....فنون هیجانی (عاطفی)
- ۹۶.....فنون رفتاری
- ۹۷.....کاربرد REBT در توانبخشی
- ۹۸.....نظریه رویکرد صفت عامل
- ۹۸.....مفاهیم عمده
- ۹۹.....کاربرد مشاوره صفت عامل در توانبخشی
- ۱۰۲.....واقعیت درمانی
- ۱۰۲.....مفاهیم عمده
- ۱۰۴.....کاربرد واقعیت درمانی در توانبخشی
- ۱۰۷.....فصل پنجم: بررسی موانع اشتغال معلولین جسمی حرکتی

۱۱۳.....	سئوالات
۱۲۰.....	راهکارهایی جهت از میان برداشتن موانع شغلی معلولین
۱۲۵.....	فصل ششم: توانبخشی حرفه‌ای معلولین
۱۲۶.....	جایگاه توانبخشی حرفه‌ای در فرایند توانبخشی
۱۲۶.....	مراحل مختلف ارزشیابی
۱۲۷.....	ارزشیابی نهایی (بررسی عملکرد) Reevaluation
۱۲۷.....	راهنمایی و مشاوره شغلی
۱۲۸.....	ارزیابی حرفه‌ای
۱۲۸.....	ارزیابی همه جانبه
۱۲۹.....	اطلاعات لازم برای ارزیابی
۱۲۹.....	عام‌ترین سیستم‌ها برای طبقه‌بندی و اندازه‌گیری توانایی بوسیله united states department of labor (u.s.d.l)
۱۲۹.....	۱- هوش یا توانایی یادگیری عمومی
۱۳۰.....	۲- استعداد کلامی
۱۳۰.....	۳- استعداد شمارش
۱۳۰.....	۴- استعداد فضایی
۱۳۰.....	۵- درک شکل
۱۳۱.....	۶- استعداد دفتری

- ۷- زیردستی (ظرافت) انگشتی..... ۱۳۱
- ۸- مهارتها..... ۱۳۱
- علائق..... ۱۳۴
- ظرفیتهای فیزیکی..... ۱۳۵
- انگیزه در کار..... ۱۳۸
- بهاست کار، ارگونومی و اشتغال..... ۱۳۹
- اهداف..... ۱۴۰
- عوامل زیان و..... ۱۴۰
- معاینات پزشکی رایج در بهداشت حرفه‌ای..... ۱۴۰
- راه‌حل‌ها و روش‌های مؤثر در کاهش برطرف ساختن موانع و مشکلات توانبخشی حرفه‌ای در فرایند توانبخشی..... ۱۴۱
- ارگونومی: مهندسی فاکتورهای انسانی..... ۱۴۲
- آنتروپومتری (تن سنجی)..... ۱۴۳
- عوارض ناشی از معلولیت..... ۱۴۳
- واکنش افراد بنا به شخصیت و شرایط محیطی..... ۱۴۴
- امتیازات و فواید کار از دیدگاه روانی اجتماعی..... ۱۴۵
- نقص عضو: Impairment..... ۱۴۶
- نظریه بحران و کاربرد آن..... ۱۴۷

بحران چه زمانی پیش می آید؟..... ۱۴۷

پیشرفت بحران..... ۱۴۹

مرحله یکم..... ۱۵۰

مرحله دوم..... ۱۵۰

مرحله سوم..... ۱۵۱

مرحله چهارم..... ۱۵۱

انواع بحرانها..... ۱۵۲

پیوست..... ۱۵۲

منابع..... ۱۶۳

www.ketab.ir

مقدمه

با کمی تأمل و دقت در جهان پیرامون، در میان اعضای جامعه به گروهی برخورد می‌کنیم که در انجام برخی امور روزمره خویش ناتوان هستند و نیازمندند تا برای انجام امور شخصی خود، پرستار و یا یکی از اعضای خانواده همواره آنها را مشایعت نماید. این افراد در اثر نقص مادرزادی یا سایر ناهنجاری‌های جسمی، ذهنی و حسی از انجام کارهایشان به صورت مستقل در مانده‌اند. بر طبق پژوهش‌های انجام شده ناهنجاریهای مادرزادی علت عمده مرگ و میر نوزادان قبل و بعد از تولد هم در کشورهای توسعه یافته و هم در کشورهای روبه توسعه می‌باشد. عوامل متعددی در بروز این ناهنجاری‌ها دخیل هستند که ۴۰ درصد آنها، علل ایدئوپاتیک را تشکیل می‌دهند. البته ظهور بیشتر این ناهنجاریها در ازدواج‌های فامیلی می‌باشد، زیرا در ازدواج‌ها، فامیلی، نه تنها احتمال ابتلاء فرزندان به بیماریهای ارثی اتوزومی مغلوب و چند ژن را، بلکه عواملی افزایش می‌یابد، بلکه به دلیل احتمال جهش‌های ژنتیکی جدید در ژنوم نطفه‌های والدین به دنبال اثرات عوامل موتاژن محیطی، ممکن است بیماری ارثی جدیدی ایجاد گردد. بنابراین در صورت کاهش ازدواج‌های فامیلی می‌توان به طور قابل توجهی از ایجاد معلولیت‌ها و عواقب آن جلوگیری نمود. البته اکثریت جهش‌ها آگاهی کافی در این زمینه ندارند و لذا لزوم ارائه برنامه‌های آموزشی و آگاه‌سازی افراد در مورد عوارض ناشی از ازدواج‌های فامیلی و شرکت در مشاوره‌های ژنتیک قبل از ازدواج امری ضروری و بسیار پر اهمیت تلقی می‌شود.

در حال حاضر در سراسر جهان بین ۱ تا ۵ درصد ازدواج‌ها از نوع خویشاوندی می‌باشد و در تمام دنیا بخصوص در کشورهای توسعه یافته، بغیر از کسانی که پیرو دین مسیحیت هستند ازدواج فامیلی رواج دارد. به طوریکه

متأسفانه میزان این نوع ازدواج‌ها در پنج سال گذشته نسبت به دو دهه قبل بیشتر شده و در حال افزایش می‌باشد.

متأسفانه حدود $\frac{1}{3}$ موارد بستری اطفال در بیمارستان‌ها به علت ناهنجاریها و بیماریهای حاصل از اختلالات ژنتیکی می‌باشد که هزینه‌های بسیار سنگینی برای تشخیص، درمان و بازتوانی این بیماران برای خانواده و جامعه در پی دارد.

از طرفی انواع دیگری از معلولیت در کلیه جوامع در طول تاریخ غیرقابل اجتناب بوده‌اند. معلولیت‌هایی که ناشی از جنگ، سوانح رانندگی، آسیب‌های شغلی و غیره، رعایت بهداشت و بیماریهای خاص می‌باشند نیز بر ناهنجاریهای مادرزادی افزوده شده‌اند و متأسفانه روز به روز در حال افزایش هستند به طوریکه این معضل اجتماعی به عنوان یکی از مسائل پیچیده و مهمی درآمده که جوامع مختلف با آن روبرو هستند. طبق آمار سازمان بهداشت جهانی ده درصد جمعیت جهان را معلولین جسمی، ذهنی، روانی و اجتماعی تشکیل می‌دهند.

در تعریف عملیاتی می‌توان معلولیت جسمی-حرکتی را شامل مشکلاتی در وارد شدن به اتوبوس، حمل و نقل یک شیء پنج پوند^۱ به شکل بالا رفتن از پله‌ها و نشستن و برخاستن، استفاده از ویلچر، عصا، عصا ریویر، یا واکر^۱ و نیز مشکلات روانی همراه این ناتوانی‌ها مانند احساس اضطراب، افسردگی و دیگر مشکلات روانی عنوان کرد.

به هر روی وجود هرگونه معلولیت آسیبی بسیار جدی است که علاوه بر فرد خانواده وی را نیز درگیر خواهد نمود زیرا اولین مواجهه با معلولیت در

^۱. Walker

خانواده صورت می‌گیرد. چه زمانی که والدین منتظر تولد نوزادی سالم و زیبا هستند و کودکی دچار ناتوانی متولد می‌گردد و چه هنگامی که به دلایل اکتسابی چون بیماری و یا حوادث، فرد دچار معلولیت می‌گردد و صد البته واکنش و نوع برخورد خانواده تعیین‌کننده اصلی در وضعیت آینده فرد خواهد بود. زیرا پیامدهای حضور فرد معلول در خانواده از جنبه‌های عاطفی، اجتماعی و اقتصادی بسیار تأثیرگذار بر خانواده و سایر اعضا خواهد بود. مواجه شدن با معلولیت یکی از عزیزان را خانواده تأثیرات عاطفی چون انکار واقعیت، عدم پذیرش معلولیت فرد، خشم و برخاستگی، افسردگی، احساس گناه و فدا شدن زندگی و آرزوها، اختلال در روابط ناشی، ترحم، شرمساری و ... را بر والدین و اعضای خانواده بر جای خواهد گذاشت. از سوی دیگر بواسطه حضور شخص ناتوان در خانواده، ارتباطات اجتماعی، خانوادگی، حضور در جلسات و میهمانی‌ها، رابطه با اعضای فامیل و دوستان و فعالیت‌های اجتماعی خانواده‌ها دچار اختلال جدی می‌شود و با توجه به اینکه انسان اصالتاً وجودی اجتماعی است و در تعامل با دیگران استعدادها و تواناییهایش بروز می‌کند و فایده‌مند می‌یابد لذا ضرورت دارد به پیامدهای اجتماعی معلولیت توجه بیشتری گردد تا با شناخت و آگاهی دقیقتر بتوان به رفع یا کاهش موانع اجتماعی افراد معلول با سایر افراد مثل آمد. چون فرد معلول علاوه بر اینکه قربانی نقص فیزیکی یا روانی خویش است تحت تأثیر عوامل اجتماعی و محیطی نیز قرار دارد.

لذا لزوم آگاهی دادن و ترویج فرهنگ عمومی در رابطه با ارتباط با معلولین و مساعدت جهت رفع نیازها و توانمند نمودن این قشر از جامعه و کمک به آنها جهت عادی شدن ارتباطاتشان با سایر افراد و حضور در جامعه بدون نگرانی و تجربه احساسات خوشایند لازم و ضروری می‌نماید. به نظر اینجانبان یکی از

بهترین راه‌های کمک به معلولین جهت دستیابی به استقلال و توانمند شدن سوق دادن این عزیزان به ورزش، حضور در جامعه و استفاده از خدمات مشاوره‌ای و توانبخشی جهت تسهیل زندگیشان می‌باشد. در راستای تحقق این هدف سه جلد کتاب تدوین گشته و سعی بر آن شده که موارد عنوان شده به تفصیل مورد بررسی قرار گیرد، خداوند بزرگ را شاکریم که توان قدم گذاشتن در این مسیر را به ما عنایت نمود و امید داریم این مجلد و دو جلد دیگر بعنوان راهنما و راهگشا معلولین و خانواده‌هایشان و کسانی که با این جامعه در ارتباط هستند واقع گردد.

در پایان بر خود لازم دانستیم از همه نویسندگان و پژوهشگرانی که از آثار و نتیجه پژوهش‌هایشان در تم، این اثر بهره گرفته شده تشکر و قدردانی نماییم.

و من ... التوفیق

مؤلفین